

مبانی قرآنی انقلاب اسلامی در اندیشه امام خامنه ای (دام الظله)

فاطمه یوسفی بزچلوئی

چکیده: انقلاب به معنای دگرگونی‌های سیاسی، فرهنگی اجتماعی، اقتصادی می‌باشد که برای براندازی و ایجاد حکومت جدید اتفاق می‌افتد. ماهیت انقلاب اسلامی ایران دینی و قرآنی می‌باشد که برای به ثمر نشستن آن زحمات زیادی کشیده شده و هزینه‌های فراوانی پرداخت شده است. برای حفظ دستاوردهای انقلاب، شناخت مبانی اصیل قرآنی انقلاب اسلامی امری ضروری می‌باشد. در این مهم به بررسی مبانی قرآنی انقلاب اسلامی در اندیشه امام خامنه ای (دام الظله) پرداخته میشود. هدف این مهم بیان مبانی قرآنی انقلاب اسلامی از دیدگاه مقام معظم رهبری می‌باشد. روش این مهم تحلیلی توصیفی میباشد و مطالب به صورت کتاب خانه ای جمع آوری شده اند. یافته های مقاله از این قرار می‌باشند که انقلاب اسلامی تبلیغ اسلام و اصول اساسی آن از مهم ترین ویژگی های آن است و سعادت انسان هارا در کل جامعه بشری را ارمان خود میداند.

کلید واژه: انقلاب اسلامی، امام خامنه ای (دام الظله)، مبانی قران

مقدمه: از بزرگترین انقلاب های جهان انقلاب اسلامی میباشد. در مورد مبانی و بسترهای ایجاد انقلاب دیدگاه‌های مختلفی مطرح می‌باشد که اغلب انقلاب را مبتنی بر مسائل اقتصادی روانشناختی و شرایط جغرافیایی و یا ژنتیک دانسته‌اند، اما بسترهای انقلاب اسلامی همخوان با هیچ کدام از دیدگاه‌ها نبوده چون انقلاب اسلامی ایران ماهیت دینی و قرآنی دارد و به دنبال زمینه‌سازی برای حکومت جهانی امام زمان (عج) می‌باشد. برای به ثمر نشستن انقلاب اسلامی ایران زحمات‌های فراوانی کشیده شده است و خون‌های زیادی از قبیل شهیدان ریخته شد تا انقلاب به پیروزی برسد بعد از انقلاب هم دشمنان خارجی مشکلات زیادی برای انقلاب به وجود آوردند و هنوز هم دشمنی خود را ادامه میدهند و برای به بیراهه کشاندن انقلاب تلاش می‌کند برای اینکه این زحمات بی نتیجه

نباشد باید اهداف اصول و مبانی انقلاب را حفظ کرد و برای حفظ انقلاب شناخت مبانی قرآنی انقلاب مهم می‌باشد. تاکنون کتاب مستقلی در خصوص مبانی قرآنی انقلاب اسلامی در اندیشه امام خامنه‌ای (دام‌الظله) به چاپ نرسیده است اما مقالات و نوشته‌هایی در این باره موجود است که به برخی از آنها اشاره می‌شود؛ مجموعه مقالات همایش اندیشه‌های امام خمینی در دو جلد منتشر شده که یکی از مقالات آن به مبانی قرآنی انقلاب اسلامی از نگاه امام خمینی پرداخته است. مبانی انقلاب اسلامی از منظر قرآن نوشته علی مهدوی و همچنین مبانی بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی در اندیشه امام خمینی (ره) نوشته محمدرضا میری همچنین مبانی قرآنی بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی نویسنده محسن قرائتی و بررسی مبانی قرآنی انقلاب اسلامی ایران نوشته سید محمد اسماعیلی و مبانی انقلاب اسلامی، دکتر بهشتی سرشت در این مقاله بیشتر به زندگی سیاسی امام خمینی و اندیشه‌های دینی او پرداخته است. با توجه به آنچه بیان شد تحقیقات انجام شده در این موضوع، بیشتر به مبانی انقلاب به صورت کلی پرداخته اند از این رو در این مهم تلاش می‌شود مبانی قرآنی انقلاب اسلامی در اندیشه امام خامنه‌ای به صورت جامع‌تر بررسی شود. هدف این مهم بررسی مبانی قرآنی انقلاب اسلامی در اندیشه امام خامنه‌ای (دام‌الظله) است و پاسخ به سوالات کلیدی همچون مبانی قرآنی انقلاب اسلامی در اندیشه امام خامنه‌ای (دام‌الظله) چیست؟

مفهوم شناسی

۱- مبانی: واژه مبانی جمع مبنا در لغت به معنای محل بنا، جایی که چیزی در آن ساخته می‌شود^۱، بنیاد، شالوده^۲، زیربنا اساس، پایه، پی نهاد آمده است.^۳ بنابراین مبنا هم به معنای پایه و اساس ساختمان و امور مادی و هم در معنای پایه مسائل فکری نیز آمده است در این نوشته‌ها مراد پایه‌های فکری اعتقادی فرهنگی سیاسی و اجتماعی است که بر اساس آموزه‌های قرآن کریم بنا شده است.

۲. قرآن: قرآن از ریشه قرء در اصل مصدر و به معنای خواندن است، سپس اختصاص پیدا کرد به کتابی که بر پیامبر سلام الله (ص) نازل گشته و برای آن علم گردید.^۴ قرآن به معنای مغرور یعنی خواننده شده است.^۵ برخی

^۱ دهخدا، لغت نامه دهخدا، ج ۱۲، واژه مبنا

^۲ اشوری، فرهنگ علوم انسانی، ص ۳۵

^۳ اذرتاش، فرهنگ معاصر عربی-فارسی، ص ۵۰

^۴ مفردات، ص ۶۶۸

^۵ فراهیدی، کتاب العین، ج ۵، ص ۲۰۴

گفته‌اند قرآن به معنای جمع است، یا به دلیل آنکه سوره‌ها و آیات در آن جمعند و یا آنکه قرآن جامع داستان‌ها امر و نهی است و وعده و وعید است.^۱

۳ انقلاب: انقلاب از ریشه قلب به معنای برگرداندن و وارونه نمودن چیزی از سویی و رویی به جهت و روی دیگر است.^۲ کلمه انقلاب در اصل از مصلحت اخترشناسی است که دال بر حرکت دورانی منظم و قانونمند ستارگان بود سپس درباره انتقال از عصر کشاورزی به عصر صنعتی به کار رفت.^۳ در اصطلاح سیاسی به معنای اقدام عده‌ای برای براندازی و ایجاد حکومتی جدید است.^۴

۴ حکومت: واژه حکومت از ریشه حکم به معنی منع و بازداشتن برای اصلاح است و حکمه به معنای لگام و دهانه حیوان است.^۵ حکومت اسم مصدر حکم است.^۶ در اصطلاح سیاسی حکومت به فن تدبیر مدرن و آیین کشورداری تعریف شده است.^۷

امام خامنه‌ای رهبر انقلاب اسلامی ایران :

سید علی حسینی خامنه (زاده ۲۹ فروردین ۱۳۱۸) معروف به سید علی خامنه‌ای، سیاستمدار و دومین رهبر جمهوری اسلامی ایران است که از ۱۳۶۸ فعالیت می‌کند. او پیش‌تر در فاصله سال‌های ۱۳۶۰ تا ۱۳۶۸ سومین رئیس‌جمهور ایران بود. خامنه‌ای طبق قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، عالی‌ترین مقام کشور و فرمانده کل نیروهای مسلح محسوب می‌شود. او امام جمعه تهران و یکی از مراجع تقلید شیعه در ایران است. خامنه‌ای ششمین رئیس کشور پیر فعلی جهان و پنجمین رئیس کشور از لحاظ طولانی‌ترین دوران حضور در قدرت است.

مبانی قرآنی انقلاب اسلامی ایران و مبانی قرآنی انقلاب در اندیشه امام خامنه‌ای

مبانی قرآنی را رهبر معظم انقلاب در بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی ذکر فرموده اند

^۱ طریحی، مجمع البحرین، ج ۱، ص ۳۳۷

^۲ اصفهانی، مفردات، ص ۶۸۱

^۳ ارنت، انقلاب، ص ۳۶

^۴ عیوضی، هراتی، درآمد تحلیلی بر انقلاب اسلامی ایران، ص ۱۹

^۵ اصفهانی، مفردات، ص ۲۴۸

^۶ فراهیدی، کتاب العین، ج ۳، ص ۶۷

^۷ حائری یزدی، حکمت و حکومت، ص ۵۸

گام دوم انقلاب» بیانیه‌ای است.^۱ که توسط رهبر جمهوری اسلامی، سید علی خامنه‌ای، به مناسبت چهلمین سالگرد انقلاب ۱۳۵۷ ایران،^۲ در تاریخ ۲۲ بهمن ۱۳۹۷ صادر شد^۳ و در آن به «استمرار راه انقلاب ۵۷» در طی دستاوردهای چهل سال گذشته می‌پردازد. او در این بیانیه با هدف «جهاد بزرگ برای ساختن ایران اسلامی» راهنمایی‌هایی می‌کند.^۴ در این بیانیه خامنه‌ای، مردم و به ویژه جوانان را مورد خطاب قرار می‌دهد^۵ و به توضیح و روشن کردن مسئله برداشتن «گام دوم» به سوی «آرمان‌های انقلاب سال ۵۷» می‌پردازد.^۶

هفت فصل این بیانیه به شرح ذیل است.

ثبات، امنیت و حفظ تمامیت ارضی ایران.

موتور پیشران کشور در عرصه علم و فناوری و ایجاد زیرساخت‌های حیاتی، اقتصادی و عمرانی.

به اوج رسانیدن مشارکت مردمی و مسابقه خدمت‌رسانی.

ارتقاء شگفت‌آور بینش سیاسی بیشتر مردم.

سنگین کردن کفه عدالت در تقسیم امکانات عمومی کشور.

افزایش چشمگیر معنویت و اخلاق در فضای عمومی جامعه.

ایستادگی روزافزون در برابر قلدران و زورگویان و مستکبران جهان

مبانی اعتقادی و فرهنگی

---

^۱ امام خامنه‌ای، بیانیه گام دوم انقلاب خطاب به مردم ایران، خبرگزاری دانشجو

^۲ همان، خبرگزاری دفاع مقدس

^۳ همان، دفتر حفظ و نشر آثار آیت الله خامنه‌ای

همان، پایگاه اطلاع‌رسانی حوزه^۴

^۵ همان، جماران

^۶ همان، بی بی سی

۷ مورد از مهمترین مبانی اعتقادی و فرهنگی انقلاب که برگرفته از قرآن کریم است مورد بررسی قرار می‌گیرد که عبارتند از پرورش اندیشه توحیدی، پرورش معاد اندیشی، قیام برای خدا، پایداری غفلت زدایی، جهل زدایی و تعلیم و تربیت

۱-۱ پرورش اندیشه توحیدی

اعتقاد به توحید مهمترین اصل اعتقادی دین مقدس اسلام می‌باشد که در همه عرصه‌های زندگی فردی و اجتماعی انسان تاثیرگذار است انسان موحد در همه افعال و کردارش توجه به رضایت خداوند دارد و تنها بر او توکل می‌کند (وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاءَ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لِعَابِينَ) ما آسمان و زمین و آنچه را در میان آنهاست از روی بازی نیافریدیم^۱ دعوت به توحید اساس دعوت همه انبیای الهی است وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنْ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ^۲ و به یقین در هر امتی فرستاده‌ای برانگیختیم تا بگوید که خدا را بپرستید و از طغیانگران و بت‌ها دوری کنید در ابتدای آیه اشاره دارد که مسئله بعثت رسول امری است که اختصاص به یک امت ندارد بلکه سنتی است که در تمامی اقوام و در طول تاریخ جریان داشته است و این به این جهت نیاز مردم به رسولان است سپس می‌فرماید حقیقت فرستادن رسولان برای آن است که بندگان خدا را به عبادت خدا و اجتناب از طاغوت هر معبودی غیر خدا دعوت کنند.^۳

همه مبانی اعتقادی فرهنگی سیاسی و اجتماعی که در این نوشتار به آنها اشاره می‌شود همگی از جهان بینی توحیدی سرچشمه می‌گیرد مانند اعتقاد به معاد قیام برای خداوند بر پایه حکومت الهی نفی حاکمیت طاغوت‌ها عدالت و برابری انسان‌ها در بهره‌بندی از امکانات اجتماعی استقلال سیاسی اتحاد و انسجام اسلامی؛ بنابراین می‌توان گفت جهان بینی توحیدی اصیل‌ترین و مهم‌ترین مبنای قرآنی انقلاب اسلامی ایران است.

۱-۲ پرورش معاد اندیشی

بیشترین تاکید قرآن پس از موضوع توحید بر معادباوری است در قرآن کریم بیش از هزار آیه به این موضوع اختصاص پیدا کرده است.^۴ اعتقاد به معاد نیز در همه حوزه‌های زندگی فردی و اجتماعی انسان تاثیرگذار است اعتقاد به معاد ضامن درستکاری انسان و انجام تمام تکالیف و وظایف است قرآن کریم می‌فرماید منشأ گمراهی و

^۱ انبیا ۱۶

^۲ نحل ۳۶

^۳ طباطبایی، المیزان فی تفسیر القرآن، ج ۱۲، ص ۲۴۲

^۴ قرشی، معاد از نظر قرآن و علم، ص ۱۴

ضلالت انسان فراموشی معاد استاینّ الذین یضلون عن سبیل اللّٰه لهُم عَذَابٌ شَدِیدٌ بِمَا نَسُوا یَوْمَ الْحِسَابِ^۱ کسانی که از راه خدا گمراه شوند عذاب شدیدی به خاطر فراموش کردن روز حساب دارند جامعه‌ای که اعتقاد به معاد داشته باشد از انحراف و ظلم و ستم خودداری می‌کند و به همین دلیل انحراف و جرم در آن جامعه کاهش می‌یابد در عصر دوم قانون اساسی آمده است که جمهوری اسلامی نظامی است بر پایه ایمان به خدا^۱ - خدای یکتا لا اله الا الله و اختصاص حاکمیت و تشریح به او و لزوم تسلیم در برابر امر او^۲ - وحی الهی و نقش بنیادی آن در بیان قوانین^۳ - معاد و نقش سازنده آن در سیر تکاملی انسان به سوی خدا؛... همبستگی ملی را تامین می‌کند

۱-۳ قیام برای خدا

از مهمترین مبانی قرآنی اسلامی قیام برای خدا است^۲ حضرت آیت الله خامنه‌ای در بیانات مراسم سی و یکمین سالگرد ارتحال امام خمینی (ره) تحول خواهی، تحول انگیزی و تحول افرینی را از مهمترین خصوصیات امام راحل عظیم الشان خواندند و به تاریخی ترین سند مکتوب مبارزاتی ایشان اشاره کردند که در آنجا همه را به قیام الله دعوت می‌کند امام خمینی از دوران جوانی یک انسان تحولخواه بودند که نشانه آن عبارت است از همان یادداشتی که ایشان در دوران جوانی در دفتر مرحوم وزیری یزدی نوشتند «قُلْ إِنَّمَا أَعْظَمُكُمْ بِوَاحِدَةٍ أَنْ تَقُومُوا لِلَّهِ مَشْنَى وَفُرَادَى»^۳ (را ذکر میکنند) که دعوت میکند عموم را به قیام لله؛ یک چنین روحیه‌ای در ایشان وجود داشت.

با بررسی مستندات و بیانات و پیام‌های حضرت امام خمینی، تنها آیه‌ای که از آغاز تا فرجام انقلاب و تا پایان عمر مبارک ایشان بر آن تأکید فراوان نموده و به عنوان شاه بیت سخنان ایشان تجلی ویژه‌ای داشته است، همین موعظه قرآنی است.^۴ بخش فقه و معارف پایگاه اطلاع‌رسانی KHAMENEI.IR در این یادداشت آیه معروف «قیام لله»، آیه ۴۶ سوره سبأ، را در آثار حضرت امام خمینی مرور میکند.

۱-۴ استقامت؛ شرط پیروزی

حضرت آیت‌الله خامنه‌ای در پایان مراسم عزاداری اربعین سال ۱۳۹۶ در حسینیه امام خمینی، با اشاره به لزوم استقامت در راه خدا فرمودند: «در دو جای قرآن "اِسْتَقِم" دارد؛ استقامت کردن یعنی ثبات ورزیدن در این راه و

^۱ ص ۲۶

^۲ بیانات امام خامنه‌ای، مراسم سی و یکمین سالگرد ارتحال امام خمینی، ۱۴، ۳، ۱۳۹۹

^۳ سیاه ۴۶

^۴ بخش فقه و معارف پایگاه اطلاع‌رسانی khamenei.ir

تحت تأثیر عوامل گوناگون قرار نگرفتند.^۱ به همین مناسبت پایگاه اطلاع‌رسانی KHAMENEI.IR در یادداشت زیر نگاهی دارد به مفهوم «استقامت» در اندیشه‌ی قرآنی رهبر انقلاب و اثرات و نتایج استقامت در مسیر حق از منظر ایشان.

* استقامت در قرآن

استقامت در قرآن در جاهای متعددی بکار رفته است اما تنها در دو جا به صورت مفرد و خطاب به حضرت محمدرسول الله (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ) استفاده شده است، یکبار در آیه ۱۵ سوره شوری و دیگری در آیه ۱۱۲ سوره هود است که رهبر انقلاب در بیانات اخیر خود به همین آیات اشاره داشتند.

«فَلِذَلِكَ فَادَعُ ۖ وَأَسْتَقِمْ كَمَا أَمَرْتُ...»^۲

ترجمه: «پس به همین خاطر تو نیز آنان را به سوی این آیین واحد الهی دعوت کن و آنچنان که مأمور شده‌ای استقامت نما.»

«فَأَسْتَقِمْ كَمَا أَمَرْتُ وَمَنْ تَابَ مَعَكَ وَلَا تَطْغَوْا ۚ إِنَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ»^۳

ترجمه: «پس همان‌گونه که فرمان یافته‌ای، استقامت کن؛ و همچنین کسانی که با تو بسوی خدا آمده‌اند (باید استقامت کنند)! و طغیان نکنید، که خداوند آنچه را انجام می‌دهید می‌بیند!»

استقامت در قرآن به معنای «ایستادگی کردن، ادامه دادن، راه را دنبال کردن و متوقف نشدن»^۴ معنای مقابل این استقامت «طغیان» است، «طغیان، یعنی سرکشی، منحرف شدن.»^۵

^۱ بیانات امام خامنه‌ای، مراسم عزاداری اربعین، حسینیه امام خمینی، ۱۳۹۶/۸/۱۸

^۲ شوری ۱۵

^۳ هود ۱۱۲

^۴ بیانات امام خامنه‌ای، سایت khamenei.ir، ۹۰، ۱۱، ۱۰

^۵ همان ۱۳۸۹/۳/۱۴

هنگامی که ملتی راهی را آغاز میکنند «رسیدن به نتایج، احتیاج دارد به استقامت در آن راه، به پیشرفت در آن راه، به متوقف نشدن میان راه»^۱ همچنین امور معنوی و فردی هم استقامت لازم دارد، بنابراین «تداوم، یک عنصر جدیدی است غیر از خودِ اصلِ شروعِ عمل»^۲ ۲۶/۳/۹۱.

این آیات، ابتدا شخص پیامبر(صلی الله علیه و آله) و سپس مؤمنان به او را به استقامت امر میکند. اولاً نباید در راه رسیدن به هدف متوقف شد، ثانیاً در مسیر رسیدن به هدف، مراقب انحراف و زاویه پیدا کردن باید بود. عوامل این انحراف دو امر است:

۱. عامل درونی ۲. عامل بیرونی. عامل درونی همان «تهاجم هواهای نفسانی... و محبت طلا و نقره، پول و شهوات جنسی» است.^۳ عامل بیرونی «دشمنان، توطئه‌گران، بدخواهان و قدرتهای مسلط»^۴ ۶/۱/۸۵ هستند.

یادآوری به مخاطبین

حضرت آیت‌الله خامنه‌ای این آیات استقامت در قرآن را به چند دسته افراد یادآوری کرده‌اند:

گروه اول مسئولین: «استقامت، یعنی در همین خطّ مستقیم پایداری کردن و پافشاری کردن و زاویه‌ای ایجاد نکردن؛ علاج مشکلات کشور ایران است.»^۵

گروه دوم مردم: «راهی را که شناختید، با دقت پیش بروید، قدمها را محکم و استوار بردارید و استقامت به‌خرج بدهید. اگر استقامت به‌خرج دادیم، آن وقت به اهداف عالی اسلامی خواهیم رسید.»^۶

گروه سوم امت اسلامی: «بعضی نگاه میکنند به صحنه، قدرت آمریکا را نگاه میکنند... به نظرشان می‌آید که برگرداندن فلسطین به فلسطینی‌ها یک امر ناممکنی است. من می‌گویم نه، این امر ناممکن، ممکن خواهد شد؛ به شرط ایستادگی و استقامت.»^۷

دریافت کمک الهی

البته استقامت در اهداف مدنظر است: «ما در زمینه‌ی اهداف، می‌گوییم استقامت؛ باید جای "هدف" را با "روش" اشتباه نکنیم. استقامت در روش‌ها لازم نیست، استقامت در اهداف لازم است. در کار روش‌ها آزمون و خطا جاری

^۱ همان ۱۳۹۰/۷/۲۷

^۲ همان ۱۳۸۵/۱/۶،

^۳ همان ۱۳۸۲، ۵، ۱۵،

^۴ همان ۱۳۹۰، ۷، ۲۷،

^۵ همان ۱۳۸۸/۱۲/۸،

است. البته باید از تجربه‌ها استفاده کنیم که آزمون ما آزمون موفقی باشد و نخواهیم که دائم تجربه کنیم و پشت سر هم اشتباه؛ اما در زمینه‌ی اهداف، بایستی قرص و محکم بایستیم و یک قدم پایین نیاییم.^۱ و نتیجه‌ی استقامت «هدایت و کمک الهی» است: «میفرماید: "ثم استقاموا"؛ پایداری و استقامت کنند و در این راه باقی بمانند. این است که موجب میشود "تتنزل علیهم الملائكة"، و الا با یک لحظه و یک برهه خوب بودن، فرشتگان خدا بر انسان نازل نمیشوند، نور هدایت و دست کمک الهی به سوی انسان دراز نمیشود و انسان به مرتبه عباد صالحین نمیرسد. باید این را ادامه داد و در این راه باقی ماند.»^۲ و اینگونه است که «پیروزی‌ها» پی‌درپی خواهند آمد: «باید ایستاد، باید ثبات به خرج داد، باید راه را گم نکرد، هدف را همواره در مقابل چشم داشت و به‌طور مستمر باید پیش رفت. اگر این شد، پیروزی‌ها پی‌درپی پیش خواهد آمد.»^۳

بنابراین باید در راه خدا استقامت داشت: «هر روز اقلأ ده بار، خدمت پروردگار عرض می‌کنید: "اهدنا الصراط المستقیم". این که دایم صراط مستقیم را از خدا می‌خواهیم، همان استجابت "استقم كما امرت" است.»

۱-۵ غفلت زدایی : غفلت به معنای سهو و لغزشی که به خاطر کمی مراقبت و کمی هوشیاری و بیداری انسان را فرا می‌گیرد غفلت منشا بسیاری از گناهان و موجب شقاوت است

وقتی که غفلت از توانایی خود بر ملتی حاکم شد، غارت آن ملت آسان میشود. ببینید، غفلت و غارت مکمل هم هستند؛ غفلت مقدمه‌ی غارت است، غارت افزایش‌دهنده‌ی غفلت است؛ غفلت و غارت با همدیگر همراهند. این در مورد کشورهای مستقیم تحت استعمار بودند صدق میکند، در مورد جایی مثل کشور ما که استعمار مستقیم هم نشده صدق میکند؛ لذا است که میخواهند غافل باشیم. در قرآن، بحث غفلت چیز جالبی است؛ کاملاً صریح مسئله‌ی غفلت مطرح شده. در این مسئله‌ی صلاه خوف [آمده که] «وَدَّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ تَغْفُلُونَ عَنْ أَسْلِحَتِكُمْ وَأَمْتِعَتِكُمْ فَيَمِيلُونَ عَلَيْكُمْ مَيْلَةً وَاحِدَةً»^۴ دشمن میخواهد شما غافل بشوید از سلاحتان و از دارایی‌هایتان. بحث پهباد و موشک و مانند اینها را که می‌بینید این روزها چطور در دنیا به عنوان یک مسئله‌ی اساسی و مهم مطرح میشود؛ [دشمن] میخواهد شما از اینها غفلت کنید، از این توانایی چشم بپوشید تا بتواند راحت به شما حمله کند.^۵

^۱ بیانات امام خامنه‌ای، سایت khamenei.ir، ۱۳۸۳/۶/۳۱

^۲ همان، ۱۳۸۱، ۸، ۱۷

^۳ همان، ۱۳۹۰، ۱۰، ۱۹

^۴ نسا، ۱۰۲

^۵ همان، بیانات رهبری، خطبه‌های نماز جمعه تهران، ۱۳۷۹، ۱، ۲۶

۱-۶ جهل زدایی

یکی از مبانی قرآنی انقلاب مبارزه با جهل است در قانون اساسی به امر جهل زدایی و بالا بردن سطح آگاهی و رشد فضایل مردم توجه شده است و در اصل سوم قانون اساسی آمده است دولت جمهوری اسلامی ایران موظف است برای رسیدن به اهداف مذکور در اصل دوم همه امکانات خود را برای امور زیر به کار برد ۱- ایجاد محیط مساعد برای رشد فضایل اخلاقی بر اساس ایمان و تقوا و مبارزه با کلیه مظاهر فساد و تباهی ۲- بالا بردن سطح آگاهی‌های عمومی در همه زمینه‌ها با استفاده صحیح از مطبوعات و رسانه‌های گروهی و وسائل دیگر بهشت تنها بهای متناسب با انسان

امروز هم هرچایی که بشر در دنیا ضربه خورده است - چه ضربه‌ی سیاسی، چه ضربه‌ی نظامی و چه ضربه‌ی اقتصادی - اگر ریشه‌اش را کاوش کنید، یا در جهل است، یا در زبونی. یعنی یا نمی‌دانند و معرفت لازم را به آنچه که باید معرفت داشته باشند، ندارند؛ یا این که معرفت دارند، اما خود را ارزان فروخته‌اند؛ زبونی را خریده‌اند و حاضر به پستی و دنائت شده‌اند! امام سجّاد و امیرالمؤمنین - بنابر آنچه که از آنها نقل شده - فرموده‌اند: «لیس لانفسکم ثمن آلا الجنّة فلاتبعوها بغيرها»؛ (۱) ای انسان! اگر بناست هستی و هویت و موجودیت تو فروخته شود، فقط یک بها دارد و بس و آن بهشتِ الهی است. به هرچه کمتر از بهشت بفروشی، سرت کلاه رفته است. اگر همه‌ی دنیا را هم به قیمتِ قبول پستی و ذلّت و زبونی روح به شما بدهند، جایز نیست.^۱

۱-۷ تعلیم و تربیت

انقلاب اسلامی به مسئله تعلیم و تربیت توجه ویژه‌ای شده است در اصل سی ام قانون اساسی دولت مکلف به حمایت رایگان از گسترش وسایل تحصیلات عالی تا سرحد خودکفایی کشور شده است. در این متن سه عبارت «رایگان»، «وسایل تحصیلات عالی» و «سرحد خودکفایی کشور» وجود دارد که در این مطالعه تمرکز بر مفهوم گشایی از عبارت «سرحد خودکفایی کشور» است. خودکفایی در لغت به معنای تأمین و برآورده شدن نیازها آمده است. معنای سیاستی آن منبعت از دیدگاه مقام معظم رهبری اشاره به «تأمین نیازهای کشور در ابعاد مختلف مبتنی بر توان داخلی و تجارب جهانی در کنار دستیابی به مرجعیت در این ابعاد» دارد و در سیاق اصل سی ام قانون

^۱ بیانات رهبری، خطبه‌های نماز جمعه تهران، ۱، ۲۶، ۱۳۷۹

اساسی، اشاره به تأمین نیازمندی های کشور به کارکردهای آموزش عالی است. به عبارتی در این اصل گسترش آموزش عالی به صورت رایگان تا تأمین نیازمندی های کشور (که قاعدتاً پویا است) به این بخش تداوم خواهد داشت. بر این اساس پرسشی که در این مطالعه بر آن تمرکز شده، این است که با توجه به کارکردهای تعیین شده آموزش عالی در اسناد و قوانین بالادستی، چه دلالت هایی می توان از این کارکردها در ارتباط با مفهوم سرحد خودکفایی کشور داشت؟ در این راستا با مطالعه اسناد بالادستی، بیانات مقام معظم رهبری و قوانین عادی شبکه مفهومی از کارکردهای آموزش عالی جهت تأمین نیازمندی های کشور به این بخش احصا شد. در این اسناد ۶ دلالت مفهومی از کارکردهای آموزش عالی شناسایی شد.

این شبکه مفاهیم مشتمل بر تربیت نیروی انسانی متخصص، تولید علم و فناوری، دستیابی به مرجعیت علمی، توسعه منابع انسانی، توسعه علوم و فنون و ایجاد ساختارهای آموزشی و تحقیقاتی است. در این بین می توان عنصر تربیت نیروی انسانی متخصص را به عنوان پرتکرارترین دلالت مفهومی از کارکردهای آموزش عالی در تأمین نیازمندی های کشور (در عرصه های آموزشی، فرهنگی، اقتصادی، صنعتی و نظامی، امور مربوط به سلامت و غیره) به این بخش به شمار آورد که در صورت تحقق می توان انتظار تولید و توسعه علوم و فناوری و دستیابی به مرجعیت علمی و سایر کارکردهای آموزش عالی را داشت. تعلیم و تربیت در قرآن جایگاه بالایی دارند، در مورد تعلیم و تعلم قرآن فرموده است: وَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى الْمَلَائِكَةِ فَقَالَ أَنْبِئُونِي بِأَسْمَاءِ هَؤُلَاءِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ^۱ سپس علم اسما علم اسرار آفرینش و نامگذاری موجودات را همگی به آدم آموخت بعد آنها را به فرشتگان عرضه داشت و فرمود اگر راست می گویند اسمی اینها را به من خبر دهید در این آیه شریفه قابلیت تعلیم و تعلم انسان انسان موجب برتری او بر ملائکه دانسته شده است. در سوره قلم نیز به قلم و هر آنچه به آن مینویسد یعنی به وسایل و ابزار تعلیم و تعلم سوگند یاد میکند (ن وَقَلَمٍ و ما یسطرون)^۲ و این نشان از جایگاه رفیع تعالیم و تعالیم است.

۲: مبانی سیاسی و اجتماعی

۹ مورد از مبانی سیاسی و اجتماعی انقلاب که برگرفته از آیات قرآن کریم است مورد بررسی و تحلیل قرار می گیرد که عبارتند از رسالت جهانی آزادی استقلال مشورت با مردم بر پایه عدل و داد اتحاد و استجمام اسلامی بر پایه حکومت الهی نفی حاکمیت طاغوت امر به معروف و نهی از منکر.

^۱ بقره ۳۱

^۲ قلم ۱

۱-۲ یکی از مبانی قرآنی انقلاب اسلامی رسالت جهانی انقلاب اسلامی است .

«إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ يَهْدِي لِلَّتِي هِيَ أَقْوَمُ وَيُبَشِّرُ الْمُؤْمِنِينَ»^۱

برای جمهوری اسلامی که خود را عهده‌دار رسالت اجرای احکام اسلام و ایجاد فضا و فرهنگ الهی می‌داند و نور خدا را در منشور جامعه‌ی اسلامی متجلی می‌خواهد، بازگشت به سرچشمه‌ی هدایت قرآن، امری ضروری و حتمی است. درست است که از آغاز بیداری مسلمین شعار دوباره‌خوانی قرآن در کنار شعارهای اصلی دیگری مانند بازگشت به خویش و وحدت مسلمین، هریک در مقابل یکی از توطئه‌های بلندمدت استعمار مطرح می‌گشت و بر زبان مصلحان اجتماعی و سپس در فضای عالم اسلام، جاری می‌شد اما اگر طرح این شعارها به شعور و تحقق فردی و اجتماعی، سیاسی و اخلاقی تبدیل نشود باید یقین داشت که به نظام قیّم الهی دست نخواهیم یافت.

افتخار ما در مقابل همه‌ی مکاتب و نظام‌های بشری با مانیفست‌های ساخته‌ی ذهنیت‌های حقیر و محدود و وابسته، این است که کتاب انقلاب ما قرآن کریم و مجیدی است که از وحی حکیم خبیر منشاء گرفته و در اختیار عامل و عالم، بزرگ و کوچک و قابل فهم و استفاده همگان است. این رسالت ماست که حجاب‌های افکنده بر چهره‌ی قرآن را کنار بزنیم و آن را از انزوا و غربت خارج سازیم.

ما در طول مبارزات خود همواره خطوط اصلی حرکت خود را از قرآن دریافت کرده و آن را همچون شعارهای همیشگی انقلاب خود مطرح ساخته‌ایم. ما همیشه رهنمود «إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقِيكُمْ»^۲ را به عنوان مبنای شکل اجتماعی جامعه‌ی مطلوب خود دانسته و عقیده داشته‌ایم که اگر این شعار، فروغ‌بخش شام تار تمدن غرب شده و رنگ نژادپرستی و فاشیسم و تحقیر انسانیت هم چون داغی بر پیشانی آن تمدن خود نمایی نمی‌کرد، ما همیشه فرمان «مَنْ قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ أَوْ فَسَادٍ فِي الْأَرْضِ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ جَمِيعًا»^۳ را در برابر چشم خود داشته و معتقد بوده‌ایم که اگر بشریت اسیر، بدین رهنمود بزرگ ایمان می‌آورد، بی‌شک جبارانی که میلیون‌ها انسان را قربانی مطامع خویش ساخته‌اند، مجال ادامه‌ی حیات نمی‌یافتند. ما همیشه شعار «وَلَنْ يَجْعَلَ اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا»^۴ را بر سر دست گرفته و باور داشته‌ایم که اگر سران جوامع مسلمان به درستی به آن توجه می‌کردند، هرگز مجالی برای سلطه‌گری شیطان‌های مجسم جهانی بر کشورهای مسلمان نشین باقی نمی‌ماند.

^۱ اسرا ۹

^۲ حجرات، ۱۳

^۳ مائده ۳۲

^۴ نسا ۱۴

اما اکنون نوبت آن است که با تدبر و تعمق در قرآن کریم و با گسترش و تعمیق فرهنگ اصیل قرآنی در سطح جامعه، یکایک رهنمودها و فرامین قرآن را برای تشکیل نظام اسلامی کامل به کار گیریم و جامعه را قرآن مجسم کنیم. این کار بی‌شک نیازمند تلاشی بزرگ، درازمدت و پرحوصله است؛ تلاشی که اولین قدم آن آشنایی همگان با ظاهر قرآن و انس همگان با این کلام عزیز الهی است.

ما پس از ده‌ها سال تلاش دشمنان برای دور ساختن نسل‌های متوالی حتی از ظاهر قرآن در صدد آنیم که به قرآن باز گردیم و قرآن را نخست بر زبان و آنگاه در دل و سپس در متن جامعه تحقق بخشیم. تا وقتی عموم مردم با ظاهر قرآن آشنا نشوند، تحقق بخشیدن به نظام قرآنی در متن جامعه آسان و ممکن نمی‌نماید و این جاست که ارزش قاریان و حافظان قرآن و معلمان و مقربان آشکار می‌شود. می‌دانیم که تلاوت و ترتیل و حفظ قرآن در صدر اسلام به عنوان وظایفی ارزشمند معمول بوده‌اند. امروز وظیفه‌ی ماست که این ارزش‌ها را زنده کنیم.^۱

۲-۲ آزادی:

آزادی از سلطه‌ی طاغوت‌ها، از بزرگ‌ترین نعمت‌هاست؛ چنان که خداوند در میان همه‌ی نعمت‌ها، نام آن را برده است: «نَجِّينَاكُمْ». ^۲ آنگاه‌های اسلامی، یا برای دفاع است یا برای برداشتن ستمگرانی که مانع انتخاب آزادانه راه حق می‌شوند. قرآن می‌فرماید: «وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةً»^۳

(و با آن‌ها بجنگید تا فتنه [بت پرستی و سلب آزادی از مردم] باقی نماند.) و در جای دیگر می‌خوانیم: «فَقَاتِلُوا أُمَّةَ الْكُفْرِ»^۴ (پس با پیشوایان کفر بجنگید.)

فرعون به مؤمنان گفت: «أَمَنْتُمْ بِهِ قَبْلَ أَنْ أَدْنَا لَكُمْ»^۵ (چرا بدون اذن من به موسی ایمان می‌آوردید؟) آری، در استعمار فرهنگی حکومت‌ها، آزادی اندیشه و حق انتخاب عقیده از مردم سلب می‌شود. فرعون می‌گفت:

ما أَرِيكُمْ إِلَّا مَا أَرَى»^۶

(من جز آنچه تشخیص می‌دهم، راه دیگری به شما ارائه نمی‌دهم.) طاغوت‌ها جز برای خود، برای هیچ کس حق اظهار نظر قائل نیستند.

^۱ بیانات رهبری، پیام به مناسبت افتتاح اولین دوره مسابقات بین‌المللی حفظ و قراوت قرآن کریم، ۲۰، ۱۱، ۱۳۶۰

^۲ بقره ۴۹

^۳ بقره ۱۹۳ و انفال ۳۹

^۴ توبه ۱۲

^۵ اعراف ۱۲۳

^۶ غافر ۲۹

سنت و قانون خداوند آزادگذاشتن انسان است. او می تواند مردم را به اجبار به راه حق ببرد؛ اما رشد واقعی در سایه آزادی است. در قرآن می خوانیم که اگر خدا می خواست، اختلاف و نزاعی میان مردم

ایجاد نمی شد: «وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَ لَكِنْ لِيَبْلُوَكُمْ فِي مَا آتَاكُمْ». امیرالمؤمنین علی (علیه السلام) می فرماید: «وَلَا تَكُنْ عَبْدَ غَيْرِكَ وَقَدْ جَعَلَكَ اللَّهُ حُرًّا.»^۱

(بنده دیگری نباش که خداوند تو را آزاد قرار داده است.) اسلام به آزادسازی مستضعفان در بند و مظلومان تاریخ سفارش کرده و بی توجهی به مظلومان را توبیخ کرده است: «وَمَا لَكُمْ لَا تُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالْمُسْتَضْعَفِينَ».^۲

آزادی به قدری مهم است که قبل از اسلام، وقتی در مکه به شخصی ظلم شد، پیغمبر با چند نفر پیمان بستند که علیه هر ظالمی بشورند. این پیمان به نام

«حلف الفضول»، نوعی بیمه برای فقیران و ورشکستگان بود. پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمود: «من شاهد پیمانی بودم که برایم بسیار محبوب بود و اگر در اسلام هم برای پیوستن به چنان پیمان نامه ای دعوت شوم، اجابت می کنم.»^۳ یکی از اهداف انبیا، آزادسازی اسیران در بند است. حضرت موسی (علیه السلام) به

فرعون گفت: «فَأَرْسِلْ مَعَنَا بَنِي إِسْرَائِيلَ وَلَا تَعَذِّبْهُمْ». «البته اگر کسی خواست از آزادی سوءاستفاده کند، باید او را از کار بازداشت. مخالفان حضرت شعیب (علیه السلام) به او می گفتند: «چرا نمی گذاری

ما با اموال خودمان آزادانه به هر نحو که می خواهیم، عمل کنیم؟» آنان می خواستند با کم فروشی و ضایع کردن حق مردم و اسراف و ول خرجی و عیاشی، ثروت خود را مصرف کنند؛ ولی حضرت شعیب (علیه السلام) مانع بود. قرآن می فرماید قوم شعیب به ایشان گفتند: «... أَمْ صَلَاتُكَ تَأْمُرُكَ... أَنْ نَفْعَلَ فِي أَمْوَالِنَا مَا نَشَاءُ».^۴

آری، مالکیت دلیل جواز هر نوع مصرف نیست. به این روایت توجه فرمایید: در صدر اسلام، مردی از خودراضی و لجوج به نام «سمره» گاه و بیگاه بی اجازه و سرزده وارد باغ محل زندگی یکی از یاران پیامبر می شد و مزاحم خانواده او بود. بهانه او این بود: «من در گوشه باغ درختی دارم و برای سرزدن به آن، وارد باغ می شوم.» صاحب باغ به سمره تذکر داد که هرگاه وارد باغ می شود، باید اجازه بگیرد و سرزده وارد نشود؛ اما سمره امتناع کرد.

^۱ مائده ۴۸

^۲ علی بن ابی طالب ع، نهج البلاغه، نامه ۳۱

^۳ نسا ۷۵

^۴ مجلسی، بحار الانوار، ج ۸۳، ص ۲۵۶

^۵ طه ۴۷

^۶ هود ۸۷

صاحب باغ نزد پیامبر آمد و از او شکایت کرد. حضرت سمره را احضار و موعظه کرد که با اجازه وارد باغ شود؛ اما او زیر بار نرفت. پیامبر از سمره خواست تا آن درخت را با درخت دیگری عوض کند یا درخت خود را در قبال دریافت مبلغی زیاد، به صاحب باغ بفروشد؛ ولی راضی به این کار هم نشد. حضرت فرمود: «از این درخت صرف نظر کن تا من در بهشت درختی را برای تو ضمانت کنم»؛ اما او لجاجت کرد و نپذیرفت. پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) دانست که بنای او بر لجاجت است. به صاحب باغ دستور داد که درخت را از ریشه بکند و جلوی سمره بیندازد.^۱

و فرمود: «لَا ضَرَرَ وَلَا ضِرَارَ [فِي الْإِسْلَامِ]»؛^۲ یعنی کسی نمی تواند به بهانه مالکیت شخصی، سبب ایجاد مزاحمت و سلب آزادی دیگران شود. این جمله برای فقها سند محکمی برای بسیاری از فتواها و مسائل حقوقی است. یک فلسفه مهم بعثت انبیا (علیهم السلام)، طاغوت زدایی، آزادسازی و رهاکردن انسانها از قید بندگی دیگران است. قرآن می فرماید: «وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنْ اِعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ».^۳ آری، دعوت به توحید و دوری از طاغوت، در رأس برنامه همه پیامبران بوده است. خداپرستی با پذیرش سلطه طاغوتها و ستمگران نمی سازد و با ایمان و عبادت و اتصال به خداوند، انسان قدرت مبارزه با طاغوتها را پیدا می کند.

در قرآن مجید بارها به مسئله آزادی انسانها در انتخاب راه و عقیده اشاره شده است و آمده ای پیامبر، تو جبار نیستی تا مردم را به اجبار به راه حق دعوت کنی: «... لَسْتَ عَلَيْهِمْ بِمُصَيِّرٍ»،^۴ «مَا أَنْتَ عَلَيْهِمْ بِجَبَّارٍ»،^۵ «مَا عَلَى الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلَاغُ»،^۶ «أَفَأَنْتَ تُكْرِهُ النَّاسَ»،^۷

«لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ»،^۸

«إِنَّ أَنْتَ إِلَّا نَذِيرٌ»^۹ تو فقط هشدار دهنده ای

^۱ کلینی رازی، الاصول من الکافی، ج ۵، ص ۲۹۲

^۲ همان

^۳ نحل ۳۶

^۴ غاشیه ۲۲

^۵ ق ۴۵

^۶ مائده ۹۹

^۷ یونس ۹۹

^۸ بقره ۲۵۶

^۹ فاطر ۲۳

و «قُلْ لَسْتُ عَلَيْكُمْ بِوَكِيلٍ». ^۱ بگو من نگهبان شما نیستم. مخفی نماند که بعضی آزادی را بی اعتنایی و ولنگاری و هرج و مرج معنا می‌کنند؛ در حالی که آزادی به این معنا، گرچه ممکن است موقتاً به سود افراد عیاش باشد، مانع اخلاق اجتماعی و آزادی اجتماعی و رشد معنوی

است. کودک نیز دوست دارد آزادانه هرچه می‌خواهد بخورد؛ غافل از اینکه این آزادی در خوردن، کاری منفی است و باعث آسیب به جسم یا محروم کردن دیگران از حقشان می‌شود.

چشم چرانی نوعی آزادی است؛ ولی مرد چشم چران، همسر و زندگی خود را با کسانی که در خیابان دیده است، مقایسه می‌کند و خودش را ناراضی، اخلاقش را تند و زندگی اش را تلخ و گاهی متلاشی خواهد کرد.

استقلال ملی به معنی آزادی ملت و حکومت از تحمیل و زورگویی قدرتهای سلطه‌گر جهان است. و آزادی اجتماعی به معنای حق تصمیم‌گیری و عمل کردن و اندیشیدن برای همه‌ی افراد جامعه است؛ و این هر دو از جمله‌ی ارزشهای اسلامی‌اند و این هر دو عطیّه‌ی الهی به انسانهاست و هیچ کدام تفضّل حکومتها به مردم نیستند. حکومتها موظّف به تأمین این دو اند. منزلت آزادی و استقلال را کسانی بیشتر میدانند که برای آن جنگیده‌اند. ملت ایران با جهاد چهل‌ساله‌ی خود از جمله‌ی آنها است. استقلال و آزادی کنونی ایران اسلامی، دستاورد، بلکه خون‌آوردِ صدها هزار انسان والا و شجاع و فداکار است؛ غالباً جوان، ولی همه در رتبه‌های رفیع انسانیت. این ثمر شجره‌ی طیّبه‌ی انقلاب را با تأویل و توجیه‌های ساده‌لوحانه و بعضاً مغرضانه، نمیتوان در خطر قرار داد. همه -مخصوصاً دولت جمهوری اسلامی- موظّف به حراست از آن با همه‌ی وجودند. بدیهی است که «استقلال» نباید به معنی زندانی کردن سیاست و اقتصاد کشور در میان مرزهای خود، و «آزادی» نباید در تقابل با اخلاق و قانون و ارزشهای الهی و حقوق عمومی تعریف شود.^۲

۲-۴ مشورت با مردم

رقابت انتخاباتی و مشارکت واقعی مردم آیت الله خامنه‌ای بر این عقیده هستند که در جمهوری اسلامی مشارکت مردم در امر انتخابات واقعی است آنها بر اساس تکلیف و احساس مسئولیت در صحنه‌های انتخابات حاضر می‌شوند شرط پیروزی هم این است که انتخاب اصلح مد نظر باشد نه رقابت انتخاباتی از این رو مردم باید با چشم باز و با بصیرت وارد بشن و آدم‌هایی را که اطمینان پیدا می‌کنند انتخاب نمایند.^۳ ایشان یادآور می‌شوند که نظام جمهوری

^۱ انعام ۶۶

^۲ بیانیته گام دوم انقلاب خطاب به ملت ایران، ۱۱، ۲۴، ۱۳۹۷

^۳ خامنه ای، مردم سالاری دینی و دموکراسی های غربی در آیینی نگاه مقام معظم انقلاب اسلامی، ص ۱۴۵-۱۴۴

اسلامی مبنی بر انتخابات و رای مردم است و هر ۴ سال یکبار انتخابات مجلس و ریاست جمهوری برگزار می‌شود ایشان این نظر را دارند که مردم سالاری واقعی در ایران وجود دارد و آزاده‌ترین انتخابات مستقل‌ترین مجلس مردمی‌ترین حکومت در جمهوری اسلامی است چون در نظام اسلامی مردم به معنای حقیقی کلمه دارای ارزش و قدرت انتخاب و تصمیم‌گیری هستند و حقیقتاً مالک و مسلط بر سرنوشت و امور خودشان هستند.^۱ مبانی قرآنی و روایی مشارکت مردم در انتخابات قرآن کریم در سوره مبارکه رعد تأکید می‌کند که سرنوشت هر قومی به دست خودشان است **إِنَّ اللَّهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّىٰ يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ**^۲ با توجه به این آیه می‌توان گفت یکی از وظایف مردم برای داشتن سرنوشت و آینده بهتر شرکت در انتخابات و انتخاب فرد اسلحه می‌باشد در واقع شرکت در انتخابات به نوعی تاثیرگذاری در سرنوشت جامعه اسلامی می‌باشد

۲-۵ بر پایی عدل و داد

ممکن است هر کمالی در جایی مطلوب و در جایی دیگر نقص باشد. مثلاً ممکن است بخشش در موقعیتی خوب و در موقعیت دیگر خوب نباشد. ولی عدالت کمالی است که نسبت به هر چیز و در همه جا کمال است؛ حتی در برابر دشمن! قرآن به ما اجازه نمی‌دهد از مرز عدالت خارج شویم: **«لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ»**.^۳ که مردم بر اساس عدالت به پا خیزند .

عدالت در همهٔ زمان‌ها و زمین‌ها فریضه ای است که بر عهدهٔ همهٔ مردم و به خصوص حاکمان است.^۴

ناگفته پیداست که برای تحقق عدالت باید با هر نوع فساد اقتصادی، اخلاقی و سیاسی و زمینه‌های رشد بی عدالتی و تبعیض‌ها در توزیع منابع عمومی و میدان دادن به ویژه خواری و مدارا با فریبگران اقتصادی مبارزه کرد. البته این عدالت به تشکیلاتی نیاز دارد که محتاج افرادی کارآمد، تیزبین، قاطع، باایمان، جهادگر، دست و دل پاک، منیع الطبع و مصون از وسوسه‌های گوناگون است؛ و گرنه بی عدالتی‌های درونی، به بی عدالتی‌های بیرونی تبدیل می‌شود و اصل مقبولیت و مشروعیت نظام را متزلزل می‌کند.

اجرای عدالت، به برنامه‌های کوتاه مدت و میان مدت و جامع نیاز دارد.

---

^۱ همان، ص ۱۵۱-۱۴۸

^۲ رعد ۱۱

^۳ حدیث ۱

^۴ امدی، غررالحکم در الکلم، ص ۲۴۲

هم باید از تشکیل نطفهٔ فساد در هر دستگاه پیشگیری شود و هم باید اگر نطفه منعقد شد و راه فساد و تبعیض برای ویژه خواران و فریب کاران اقتصادی باز شد، عاقلانه و مسئولانه و جهادی و با تدبیر مبارزه کرد و از تبلیغات و ارباب‌ها و جنگ روانی نهراسید.

آری، قوی‌ترین اهرم در برابر تهدیدات دشمن، ایمان و توکل به خداست. مؤمن وقتی در گرداب بلا قرار می‌گیرد، توکل و اتصال خود به خدا را بیشتر می‌کند. قرآن در ستایش گروهی از مردم می‌فرماید همین که به آنان گفته می‌شد: «بی شک مردم مشرک مکه بر ضد شما بسیج شده اند؛ پس از آنان بترسید»، به جای ترس بر ایمانشان افزوده می‌شد: «إِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُوا لَكُمْ فَاخْشَوْهُمْ فَزَادَهُمْ إِيمَانًا». ^۱ چه بسا بر اثر اجتناب از زیان‌رسانی دشمن و به سبب ترس و عقب‌نشینی، گرفتار ذلتی می‌شویم که زیان‌معنوی مهم‌تری است. آنچه مهم است، حفظ عزت کشور و ملت به صورتی حکیمانه و مصلحت‌جویانه از موضع انقلابی است. آری، عقب‌نشینی یعنی زانوزدن در برابر دشمن و بوسه زدن بر پنجهٔ گرگ.

مؤمن اگر گرفتار حرص و لقمهٔ حرام شد و با این صفت مسئولیتی گرفت، مسئولیتش هرگز مشروع نخواهد بود. بلای مهم، ضعف مدیریتی بعضی مسئولان و غفلت آنان از ظرفیت‌های کم‌نظیر طبیعی و انسانی و بی‌توجهی به شعارهای انقلاب است.

. در قرآن می‌خوانیم: «وَلَقَدْ صَدَقَكُمُ اللَّهُ وَعْدَهُ إِذْ تَحْسَبُونَهُمْ بِأَذْنِهِ حَتَّى إِذَا فَشِلْتُمْ وَتَنَازَعْتُمْ فِي الْأَمْرِ وَعَصَيْتُمْ مِنْ بَعْدِ مَا أَرَاكُمْ مَا تُحِبُّونَ مِنْكُمْ مَنْ يُرِيدُ الدُّنْيَا وَمِنْكُمْ مَنْ يُرِيدُ الْآخِرَةَ ثُمَّ صَرَفَكُمْ عَنْهُمْ لِيَبْتَلِيَكُمْ وَلَقَدْ عَفَا عَنْكُمْ وَاللَّهُ ذُو فَضْلٍ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ». «و قطعاً خداوند وعدهٔ خود [مبنی بر پیروزی شما در جنگ احد] را محقق کرد؛ زیرا دشمن را با خواست او می‌کشتید. تا آنکه سست شدید و در کار [جنگ و تقسیم غنائم] به نزاع پرداختید و [از دستور پیامبر] نافرمانی کردید، با آنکه خداوند [پیروزی و] آنچه را [از غنائم] که محبوبتان بود، به شما نشان داده بود. برخی از شما خواهان دنیایند [و غنائم جنگی]، [و برخی خواهان آخرت [و شهادت در راه خدا]. پس آنگاه خداوند شما را از [تعقیب] آنان منصرف ساخت [و پیروزی شما به شکست انجامید] تا شما را بیازماید؛ ولی از [خطای] شما درگذشت و همانا خداوند در قبال مؤمنان، صاحب فضل و بخشش است» ^۲

^۱ ال عمران ۱۷۳

^۲ ال عمران ۱۵۲

در سال دوم هجری که مسلمانان در جنگ بدر پیروز شدند، خداوند وعده داد که در جنگ های آینده نیز پیروز می شوند.^۱

در سال بعد که جنگ احد واقع شد، پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) پنجاه نفر مسلح را برای حفاظت از کوه عینین در سمت چپ احد، نصب کرد. چون جنگ شروع شد، در آغاز مسلمانان حمله کردند و نفس دشمن را گرفتند و آنها را

شکست دادند؛ اما متأسفانه بین آن پنجاه نفر که مسئول حفاظت از کوه بودند، اختلاف شد. عده ای گفتند: «پیروزی ما قطعی است؛ پس به سراغ جمع کردن غنائم برویم» و عده کمی همچنان سنگرها را حفظ کردند. دشمن شکست خورده، از همان منطقه ای که بدون محافظ مانده بود، حمله کرد و این بار مسلمانان ضربه سنگینی خوردند و شهدای بسیاری دادند، تا آنجا که جان پیامبر در معرض خطر قرار گرفت و بسیاری از مسلمانان پا به فرار گذاشتند.

پس از پایان جنگ، مسلمانان از پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) انتقاد می کردند که مگر خدا به ما وعده پیروزی نداده بود؛ پس چرا شکست خوردیم؟ قرآن در پاسخ آنان می فرماید که وعده خدا راست و درست بود؛ ولی سستی و نزاع و نافرمانی عامل شکست مسلمانان شد. آری، معنای تحقق وعده های خدا، نادیده گرفتن سنت های الهی نیست. نصرت خداوند تا زمانی است که انسان ها به وظیفه خود عمل کنند: «لَقَدْ صَدَقَكُمُ اللَّهُ وَعْدَهُ... إِذَا فَشِلْتُمْ وَ تَنَازَعْتُمْ...». در ادامه آیه به این نکته اشاره شده است که در میدان جنگ، افراد برای هدف های متفاوت می جنگند: بعضی برای دنیا و بعضی برای آخرت: «مِنْكُمْ مَنْ يُرِيدُ الدُّنْيَا وَ مِنْكُمْ مَنْ يُرِيدُ الْآخِرَةَ».^۲

البته به تعبیر قرآن، عامل شکست های بیرونی، درونی است و خطاب به مسلمانان می فرماید: «فَشِلْتُمْ... صَرَافَكُمْ عَنْهُمْ». شما [در درون] سست [و نافرمان] شدید...؛ آنگاه [خداوند] شما را از [تعقیب] آنان منصرف ساخت؛ [از این رو در بیرون شکست خوردید]»

اگر به الگوی مقاومت و بیداری اسلامی و شکست سیاسی آمریکا در منطقه و زمین گیر شدن همکاران خائن آمریکا و گسترش حضور قدرتمندانه سیاسی خود پی ببریم و از تجربیات گذشته درس بگیریم و به وسوسه های مالی و

^۱ ال عمران ۱۲۷-۱۲۵

^۲ طبرسی، اعلام الوری باعلام الهدی، ص ۸۱

^۳ ال عمران ۱۵۲

تهدیدها بی اعتنا باشیم و به جهاد علمی جوانان توجه کنیم و بدانیم دشمن در حال احتضار است، هرگز خود را نخواهیم باخت

۲-۶ اتحاد و انسجام اسلامی

اتحاد ملی و انسجام اسلامی

یکی از چیزهایی که در ایجاد قوت در کشور مؤثر است و کشور را قوی میکند، اتحاد ملی است. سر چیزهای جزئی تنازع نباید انجام بگیرد. البته اختلاف نظر هست. در این اختلاف نظرها مباحثه خوب است، مناظره خوب است اما مناظره خوب نیست. مناظره کنند، حرف بزنند، بحث کنند، در دانشگاه، در حوزه، در رسانه‌های عمومی، با ادب، با حفظ حرمت دیگران استدلال کنند؛ این خوب است اما مناظره کردن خوب نیست، دشمنی کردن خوب نیست، دهان را به حرف ناشایست آلودن خوب نیست؛ اینها خوب نیست. اتحاد کمک میکند.^۱

مبانی قرآنی

بر اساس دیدگاه قرآن کریم تغییر و تحولات اجتماعی و رشد جامعه به حرکت و اراده جمعی بستگی دارد قرآن می‌فرماید اگر همگان ایمان آورند و آهل القریٰ آمنوا و اتقوا لفتحنا علیهم برکات من السماء والأرض^۲ و اگر اهل شهرها و آبادی‌ها ایمان می‌آورند و تقوا پیشوا پیشه می‌کردند برکات آسمان و زمین بر آنها می‌کوشیدیم از این آیه روشن می‌شود که ایمان و تقوای جمعی و نیز کفر و فسق جمعی در سرنوشت جامعه اثرگذار است.^۳

۲-۷ برپایی حکومت الهی

یکی از مبانی قرآنی انقلاب اسلامی بر پایه حکومت الهی می‌باشد درس دوم قانون اساسی آمده است که جمهوری اسلامی نظامی است بر پایه ایمان به خدای یکتا و اختصاص حاکمیت و تشریح به او و لزوم تسلیم در برابر امر او این مبنا برگرفته از آیات قرآن کریم است مانند ان الحکم الا الله^۴ حکم فرمان تنها از آن خداست همچنین از آیات انعام ۶۲ قصص ۷۰ رد ۴۱ استفاده می‌شود که هر حکومتی باید نشئت گرفته از حکومت الهی و در امتداد آن باشد و قانون و مجریان آن مورد تایید از سوی خداوند باشد و گرنه حکام ناحق و باطل به حساب می‌آیند حکومت الهی، حکومت اسلامی، ثبات و تحول نظام اسلامی

^۱ بیانات رهبری، بیانات در دیدار مردم اذربایجان شرقی، ۲۶، ۱۱، ۱۴۰۱

^۲ اعراف ۹۶

^۳ طباطبایی، المیزان فی التفسیر القرآن، ج ۸، ص ۲۰۱

^۴ انعام ۵۷

در نظام الهی، انسانها تحول معنوی پیدا می‌کنند. انسان مادی، انسان معنوی و الهی می‌شود و آرزوهای مادی به آرزوهای والای انسانی و خدایی تبدیل می‌گردد.^۱

نفی حاکمیت طاغوت

حضرت آیت‌الله خامنه‌ای جلساتی با عنوان «طرح کلی اندیشه‌ی اسلامی در قرآن» داشته‌اند و طی آن به «تبیین پایه‌های تفکر اسلامی» بر مبنای آیات قرآن پرداخته‌اند. ایشان با اشاره به اهمیت این مباحث گفته‌اند: «این جلسات، پایه‌های فکری برای ایجاد یک نظام اسلامی است.^۲ در سال ۱۳۹۴ در هفت گزیده بیانات جلسات ابتدایی این سخنرانی‌ها را که به موضوع «ایمان» اختصاص داشته است را منتشر کرده است. جلسات مبحث «توحید» نیز در شش گزیده بیانات و مبحث «نبوت» در نه گزیده بیانات در ماه رمضان امسال منتشر شد. اکنون و در آخرین بخش از مباحث کتاب جلسات مبحث «ولایت» در شش گزیده بیانات منتشر می‌گردد.

حضرت آیت‌الله خامنه‌ای پس از مرور بحث اطاعت از خداوند به عنوان ولیّ در ولایت الله، به سراغ ولایت طاغوت رفته و هر ولایتی غیر از الله را طاغوتی دانستند؛ این طاغوت را هر چیزی که موجب عصیان در مقابل خدا بشود، معین کرده آن را شامل بت‌ها، انسان‌ها، قوانین، نظام اجتماعی و... نیز دانستند و افزودند: «آن کسی که در تحت فرمان ولی حقیقی زندگی نمی‌کند، باید بداند که تحت فرمان طاغوت و شیطان زندگی می‌کند.»^۳

ایشان مفسده‌ی ولایت طاغوت را به صورت ذیل شرح دادند: «اگر چنانچه گردنت را بردی طرف شیطان و طاغوت، که ریسمان ولایتش را بر گردن تو بیندازد، دیگر از دست او خلاصی پیدا نخواهی کرد. هر چه در وجود تو، از نیرو و از ابتکار و از فعالیت‌های سازنده و از جلوه‌های درخشنده وجود دارد، تحت قبضه‌ی طاغوت و شیطان در خواهد آمد. وقتی که تو تمام وجودت در قبضه‌ی او درآمد، آن وقت او به آسانی می‌تواند تو را در همان راهی که خودش می‌خواهد به همان جایی که خودش می‌خواهد، با همان وسیله‌ی او که خودش می‌خواهد، بکشاند و ببرد؛ و پیداست که شیطان و طاغوت انسان را به نور و معرفت و آسایش و رفاه و معنویت رهنمون نمی‌شود. او برایش این چیزها

^۱بیانات رهبری، دیدار با اقشار مردم، ۱۳۷۷/۷/۲۹

^۲بیانات رهبری، رمضان ۱۳۵۳، مسجد امام حسن ع مشهد

^۳بیانات رهبری، khamenei.ir، سایت، ۱۳۸۱/۴/۴

هدف نیست. برای شیطان و طاغوت، مصالح شخصی خودش هدف اولی‌ست، و می‌خواهد آنها را تأمین کند؛ پس تو را در راه مصالح شخصی خود به کار می‌اندازد.»

ایشان در ادامه سنت آفرینش در خصوص ولایت را بدین صورت عنوان کردند که اگر انسان، ولایت هر فرد فاسقی را قبول کند، همه زندگی، فکر و روح او در اختیار آن فاسق است تا زمانی که خود تصمیم به تغییر آن بگیرد. ایشان در پایان آیات مرتبط به ولایت الله و ولایت طاغوت را معنا و تفسیر کردند.

طاغوت مصدر و به معنای تجاوز از حد بدون حق بوده و با عصیان است^۱ طاغوت عبارت از هر معبود غیر از خداست. قرآن کریم هدف از بعثت رسولان الهی را دعوت به عبادت خدا و دوری از طاغوت دانسته است ایمان بالله و کفر به طاغوت از خصوصیات حیات طیبه است

یکی از خصوصیات حیات طیبه و خصوصیات این انقلاب که در قرآن به آن تصریح شده، ایمان بالله و کفر به طاغوت است: *فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِنِ بِاللَّهِ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَىٰ*^۲ «عروه‌الوثقی» یعنی شما مثلاً از یک جای خطرناکی، لغزش‌گاهی دارید عبور میکنید، یک ریسمان، یک چیزی هست که دستتان را میگیرید که نخورید زمین، لیز نخورید، پرت نشوید پایین؛ به این میگویند «عروه‌الوثقی». اگر ایمان بالله و کفر به طاغوت داشته باشید، این «عروه‌الوثقی» است. این هر دو با همدیگر است: ایمان بالله، کفر به طاغوت؛ این دو را از هم تفکیک نباید کرد. باز اینجا من اشاره کنم که ایمان بالله را از مردم بسختی میشود گرفت؛ تکیه‌ی تبلیغات دشمنان، روی کفر به طاغوت است؛ کفر به طاغوت را ضعیف کنند بتدریج، این بخش از قضیه را از دست مردم بگیرند خب بله، ایمان بالله هم داشته باشید، ایمان به طاغوت هم داشته باشید. این نمیشود؛ ایمان بالله با کفر به طاغوت، با هم همدوشند

۹-۲ امر به معروف و نهی از منکر

امر به معروف و نهی از منکر ضامن سلامت جامعه اسلامی است جامعه‌ای که در آن این دو فریضه وجود نداشته باشد به زودی به فساد می‌رسد از این رو قرآن کریم بر این مسئله که تاکید فراوان دارد وظایف مهم حکومت اسلامی در گسترش اسلام در جامعه

موقفتیها و ناکامی‌های شما [قوه قضائیه] هر دو محکوم به احکام سنت‌های الهی است، و در کل کشور هم تأثیر می‌گذارد. این آیه‌ی شریفه‌ی سوره‌ی حج تکلیف همه‌ی ماها را روشن کرده: *الَّذِينَ إِن مَكَّنَاهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا*

^۱ اصفهانی، مفردات، ج ۱، ص ۲۷۵ و طریحی، مجمع البحرین، ص ۲۷۵

^۲ اصفهانی، المفردات، ص ۵۲۰-۵۲۱

^۳ یقره ۲۵۶

الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَآمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ^۱ اقامه‌ی نماز؛ این اشاره است به اینکه حکومت الهی و اسلامی باید تعبد را و توجه به خدا را و توجه به معنویت را گسترش بدهد. اقامه‌ی صلوات به این منظور است؛ باید روح تعبد در جمهوری اسلامی گسترش پیدا کند. وَآتُوا الزَّكَاةَ، یعنی زکات بدهند؛ زکات هم معلوم است چیست، لکن اشاره‌ای و نکته‌ای که در این «آتُوا الزَّكَاةَ»ها یا «آتُوا الزَّكَاةَ»های متفرقه در قرآن هست، این است که در جامعه‌ی اسلامی بایستی عدالت در توزیع، مورد نظر باشد؛ این [جور] است. «وَآمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ» امر به معروف. حالا در صلوات و زکات و مانند اینها بالاخره یک کارهایی شده، [اما در] «آمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ» عقیبیم. معروف چیست؟ عدالت، انصاف، برادری، ارزشهای اسلامی؛ اینها معروف است؛ باید امر به معروف بکنیم. در قانون اساسی ما هم جزو وظایف، در اصل هشتم همین مسئله‌ی امر به معروف و نهی از منکر هست. نَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ؛ از منکر هم نهی [کنید]؛ منکر چیست؟ ظلم است، فساد است، تبعیض است، بی‌انصافی است، عدم اطاعت الهی است؛ اینها ظلم است، اینها منکر است؛ از اینها باید نهی بشود؛ یعنی اینها [جزو] وظایف است. امر به معروف و نهی از منکر مثل نماز، مثل زکات جزو وظایف است. و حالا طبق یک روایتی امر به معروف از همه‌ی این احکام الهی حتی از جهاد هم بالاتر است. حالا نمیخواهیم وارد این جزئیات بشویم. به هر حال این یک وظیفه‌ای است که جزو وظایف قوه‌ی قضائیه هم هست و اگر چنانچه عمل نکردیم، ضربه خواهیم خورد. الان شما امکان دارید دیگر؛ قوه‌ی قضائیه یعنی قضای کشور، دادگستری کشور دست شما است؛ این امکان شما است که از این امکان باید حداکثر استفاده را بکنید، بیشترین استفاده را باید بکنید در جهت همین «أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَآمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ» و بقیه‌ی چیزهایی که در قرآن به عنوان وظیفه ذکر شده. باید استفاده کنید؛ اگر استفاده نکردید، نعمت، تزییع شده است.^۲

سه مبانی اقتصادی

سه مورد از مبانی اقتصادی انقلاب اسلامی ایران که برگرفته از قرآن کریم از عبارتاً از ابزاری بودن اقتصاد عدالت و رفاه عمومی و اقتصاد مقاومتی

وَيَوْمَ يُعْرَضُ الَّذِينَ كَفَرُوا عَلَى النَّارِ أَدْهَبْتُمْ طَيِّبَاتِكُمْ فِي حَيَاتِكُمُ الدُّنْيَا وَاسْتَمْتَعْتُمْ بِهَا فَالْيَوْمَ تُجْزَوْنَ عَذَابَ الْهُونِ بِمَا كُنْتُمْ تَسْتَكْبِرُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَبِمَا كُنْتُمْ تَفْسُقُونَ^۳ بر اساس دیدگاه قرآن دنیا و همه امکانات آن باید

^۱ حج ۴۱

^۲ بیانات رهبری، دیدار با رییس و مسوولان قوه قضائیه، ۷، ۴، ۱۴۰۱

^۳ احقاف ۳۴

به وسیله رسیدن به سعادت ابدی باشد اما اگر این امکانات دنیوی برای فخر فروشی و استکبار باشد این امکانات ارزشی نخواهند داشت بلکه مایه شقاوت خواهند بود

آن روز که کافران را بر آتش عرضه می‌کنند به آنها گفته می‌شود از طیبات و لذایذ در زندگی دنیای خود استفاده کرد و از آن بهره گرفتید اما امروز عذاب ذلت بار به خاطر استکباری که در زمین به ناحق کردید و به خاطر گناهانی که انجام می‌دادید جزای شما خواهد بود در این آیه می‌فرماید شما جهنمیان همه آن طیبات و امکانات ارزنده دنیا را که باید امروز از آن لذت ببرید از زندگی دنیا از بین بردید و همان جا از آن بهره‌مند شدید و دیگر چیزی برایتان نمانده که امروز در این عالم از آن لذت ببرید.^۱

۲-۳ عدالت اقتصادی و رفاه عمومی

رفاه عمومی

اگر چنانچه مجلس به دنبال رفاه مردم، عدالت اجتماعی، گشایش اقتصادی، به دنبال پیشرفت علم، پیشرفت فناوری، به دنبال عزت ملی و استقلال ملت باشد، ریل‌گذاری او به سمت این هدفها خواهد بود؛ اگر مجلس مرعوب غرب باشد، مرعوب آمریکا باشد، دنبال حاکمیت جریان اشرافی‌گری باشد، ریل‌گذاری او در این جهتها خواهد بود؛ کشور را بدبخت خواهند کرد.^۲

وَالْأَرْضَ وَضَعَهَا لِلْأَنَامِ^۳

ایا ندیدی مه خداوند انچه در زمین است مسخر شما کرد

۳-۳ اقتصاد مقاومتی

جزو سیاستهای اقتصاد مقاومتی و خصوصیات اقتصاد مقاومتی، درون‌زایی است؛ درون‌زایی یعنی تولید ثروت به‌وسیله‌ی فعالیت درونی کشور انجام بگیرد؛ چشم به بیرون نباشد، نگاهمان به بیرون نباشد. در طول سالهای گذشته، در دولتهای مختلف، چندبار میخواستند از بانک جهانی یا صندوق بین‌المللی پول، وام بگیرند، بنده نگذاشتم؛ جلویش را گرفتم؛ مقدمات را فراهم کرده بودند که این کار را انجام بدهند. اینکه ما از بیگانه طلب نکنیم

^۱ طباطبایی، المیزان فی التفسیر القرآن، ج ۱۸، ص ۲۰۶

^۲ بانات رهبری، دیدار با مردم اذربایجان شرقی، ۲۸، ۱۱، ۱۳۹۴

^۳ الرحمن ۱۰

و متعهد در مقابل بیگانه بشویم، این خطای بزرگی است؛ باید اقتصاد درون‌زا باشد. البته معنای درون‌زا بودن اقتصاد این نیست که درهای کشور را ببندیم؛ نه، ما گفته‌ایم «درون‌زا و برون‌گرا»^۱

وَلَنْ يَجْعَلَ اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا ۖ وَخَدَّاعُونَ هُمْ كَافِرِينَ كَذِبًا ۖ يُكَذِّبُونَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ ۚ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ

(تسلط دشمن بر کشور اسلامی در مسائل اقتصادی برخلاف دیدگاه قرآن کریم است بنابراین کشور اسلامی ایران باید از لحاظ اقتصادی وابسته به کشورهای غیر اسلامی نباشد و بتواند روی پای خود بایستد.

نتیجه گیری:

با توجه به مطالب گفته شده استنباط می‌شود که انقلاب اسلامی ایران ماهیت دینی و قرآنی دارد و مبانی قرآنی انقلاب به دو دسته تقسیم می‌شوند اعتقادی و فرهنگی انقلاب اسلامی و سیاسی و اجتماعی انقلاب اسلامی در اندیشه‌های قرآنی امام خامنه‌ای (دام‌الظله) و با توجه به هفت مورد که از مهمترین مبانی اعتقادی و فرهنگی انقلاب اسلامی ایران برگرفته از قرآن کریم بودند عبارت بودند از پرورش اندیشه توحیدی که می‌توان گفت همه مبانی اعتقادی فرهنگی سیاسی و اجتماعی ذکر شده از جهان‌بینی توحیدی سرچشمه می‌گیرد پرورش معاد اندیشی پس از توحید اعتقاد به معاد مهمترین اصل اعتقادی است که در همه عرصه‌های زندگی انسان تاثیر گذار است و قیام برای خدا که موجب نجات از دام شیطان و رستگاری و سعادت می‌شود پایداری موجب بهره‌مندی از برکات معنوی امداد الهی و بشارت بهشت می‌باشد غفلت زدایی زیرا غفلت موجب ارتداد و سقوط و انحطاط انسان می‌شود چه زدایی که باقی ماندن در جهالت موجب گمراهی انسان و انکار معاد میشود تعلیم و تعلم که در سوره قلم به آن اشاره شده است. و همچنین مبانی سیاسی و اجتماعی انقلاب اسلامی که برگرفته از قرآن کریم بودند عبارتند از رسالت جهانی انقلاب اسلامی پرتویی از رسالت و حکومت جهانی پیامبر اکرم می‌باشد آزادی از مهم‌ترین اصول و مبانی انقلاب است که مورد تاکید قرآن کریم است استقلال از اصول مورد سفارش قرآن کریم است که مسلمانان نباید وابسته به دیگران باشند مشورت با مردم که با رای دادن آنها هنگام انتخابات مشخص می‌شود برپایی عدل و داد از خواسته‌های خدای متعال و از اهداف بعثت انبیا می‌باشد اتحاد و انسجام که در ایجاد قوت در کشور موثر می‌باشد و کشور را قوی می‌کند اتحاد ملی می‌باشد و نفی حکومت طاغوت بر اساس آموزه‌های قرآن کریم باید از حکومت طاغوت رویگردان و به حکومت الهی روی آورد تا از مزایا و آثار پربرکت حکومت الهی برخوردار

^۱ بیانات رهبری، اجتماع زائران و مجاوران حرم مطهر رضوی ۱۰، ۱، ۱۳۹۷

^۲ نسا ۱۰۱

شد امر به معروف و نهی از منکر که وظیفه دو فریضه ضامن سلامت جامعه هستند و همچنین ابزاری بودن اقتصاد بر اساس دیدگاه اقتصاد هدف غایی و دهایی نیست بلکه ابزاری برای رسیدن به سعادت و کمال می‌باشد عدالت اقتصادی و رفاه عمومی در اقتصاد اسلامی در عین احترام به مالکیت خصوصی نباید اموال و ثروت‌ها متمرکز در دست گروهی محدود شود و در مورد اقتصاد مقاومتی اینکه آیات متعددی در قرآن کریم مرتبط با اقتصاد مقاومتی وجود دارد در این آیات بیان شده که نباید غیر مسلمان و مسلمان تسلط داشته باشد و یکی از مصادیق تسلط اقتصادی است.

منابع:

قران کریم

امام علی (ع)، سید رضی، نهج البلاغه، بی نا، بی تا

۱- اسماعیلی، سید محمد، بررسی مبانی قرآنی انقلاب اسلامی، سطح ۴ حوزی عللمیه قم، عضو هیأت علمی دانشگاه علوم و معارف قران کریم، دانشکده علوم قرآنی خمین، بی تا

۲- اشوری، داریوش، فرهنگ علوم انسانی، مرکز، ۱۳۸۹

۳- اذر تاش، اذر نوش، فرهنگ معاصر عربی - فارسی، نشر نی، ۱۳۸۳

۴- التمیمی امدی، عبد الواحد بن محمد، غررالحکم و دررالکلم، دارالکتاب اسلامی، چ ۲، ۱۴۱۰ ق

۵- حائری یزدی، مهدی، حکمت و حکومت، شادی، ۱۹۹۵

۶- دهخدا، علی اکبر، لغت نامه دهخدا، بی نا، بی تا

۷- راغب اصفهانی، حسین، مفردات، به کوشش صفوان داوودی، دار القلم، ۱۴۱۲

۸- طریحی، فخر الدین، مجمع البحرین، تحقیق سید احمد حسینی، کتاب فروشی مرتضوی، چ ۳، ۱۳۷۵

۹- طباطبایی، سید محمد حسین، المیزان فی تفسیر القرآن، موسسه مطبوعاتی، ج ۱، ۱۳۹۸

۱۰- طبرسی، فضل بن حسن، اعلام الوری با علام الهدی، دارالکتاب اسلامی، بی تا

- ۱۱- عیوضی محمد، هراتی، محمد جواد، در آمد تحلیلی بر انقلاب اسلامی ایران، انتشارات معرف، ۱۳۹۰
- ۱۲- فراهیدی، کتاب العین، انتشارات هجرت، ج ۵، چ ۲، ۱۴۱۰
- ۱۳- قرشی، علی اکبر، معاد از نظر قران و علم، انتشارات دار التبلیغ، ۱۳۵۵
- ۱۴- کلینی، محمدبن یعقوب، اصول کافی، ج ۵، بیروت، دار التعارف للمطبوعات، ق ۴۱۱
- ۱۵- مجلسی، محمد باقر، بحار الانوار، ج ۸۳، بی تا
- ۱۶- بیانات رهبری، دیدار با رییس و مسوولان قوه قضائیه، ۱۴۰۱.۴.۷
- ۱۷- بانات رهبری، دیدار با مردم اذربایجان شرقی، ۱۳۹۴.۱۱.۲۸
- ۱۸- بیانات رهبری، اجتماع زائران و مجاوران حرم مطهر رضوی، ۱۳۹۷.۱.۱
- ۱۹- بیانات رهبری، دیدار با اقشار مردم، ۱۳۷۷.۷.۲۹
- ۲۰- بیانات رهبری، رمضان ۱۳۵۳، مسجد امام حسن (ع) مشهد
- ۲۱- بیانات رهبری، khamenei.ir سایت، ۱۳۸۱.۴.۴
- ۲۲- بیانیه گام دوم انقلاب خطاب به ملت ایران، ۱۳۹۷.۱۱.۲۴
- ۲۳- بیانات رهبری، خطبه های نماز جمعه تهران، ۱۳۷۹.۱.۲۶